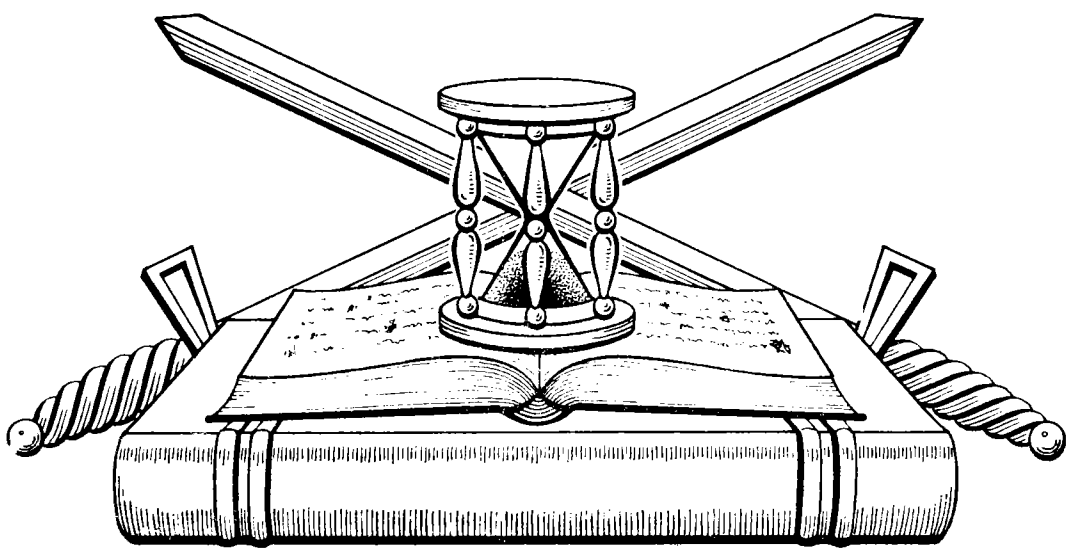

april 1970

MARS ET HISTORIA

ORGAAN
VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

* OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966 *

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR.

aftredend

Voorzitter	: F.L.DIEKERHOFF	luitenant-kolonel der Mariniers b.d.	1971
Ondervoorzitter	: J.ALBARDA	luitenant-kolonel der Artillerie b.d.	1974
1e Secretaris	: F.J.van LIER	majoor der Koninklijke Marechaussee	1973
2e Secretaris	: J.H.M. VERKUYL	luitenant ter zee SD II o.c.	1975
Penningmeester	: C.J.KNEPPELHOOT	luitenant ter zee A I	1972
Archivaris	: J.J.B.J. BOUVY	majoor der Artillerie b.d.	1970
Leden	: P.C. BOER	aro KLU Koninklijke Luchtmacht	1975
	W.F.K. ENGELBRECHT	kolonel der Genie b.d.	1976
	F.J.A. LUTZ	kolonel Koninklijke Luchtmacht	1972
	Drs. G.J.A.v. OJEN jr.	luitenant-kolonel der Infanterie	1970
	Mr. CH.L.M. SCHAEPMAN	raadadviseur Ministerie van Defensie	1971
	E.H.H. WEEKENSTROO	bedrijfsleider	1973
	Drs. Y.P.van der WERFF	raadadviseur Ministerie van Defensie	1974

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR;

Voorzitter	: Oranje Nassaustraat 1	GELDERMALSEN	Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter	: Laan van Clingendael 121	's-GRAVENHAGE	Tel. 070-246843
1e Secretaris	: NAPO 890 Utrecht - Veldpost		Tel. 0949-2571.3137
2e Secretaris	: De Ruyterstraat 69	's-GRAVENHAGE	Tel. 070-633792
Penningmeester	: Bremstraat 26	DEN HELDER	Tel. 02230- 2259 12143

Contributie bedraagt per jaar min. f 15,--, te storten op giro 14700 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Den Helder, ten name van "Ned. ver. militaire historie", rekening nr. 58.72.29.101.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKKOMMISSIE.

Voor het bestuur: P.C. BOER en J.H.M. VERKUYL

Uit de leden : H.F. FABRI, kapitein der Grenadiers
A.C. PAARDEKOOPER, directeur Nederlands Legermuseum

Redactieadres : J.H.M. VERKUYL, De Ruyterstraat 69, 's-GRAVENHAGE

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIELSKOMMISSIE.

Voor het bestuur: F.J.A. LUTZ en Drs. G.J.van OJEN jr.

Uit de leden : L.J. SPANJAERDT SPECKMAN, generaal-majoor der Genie b.d.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

Zie binnenomslag van de achterzijde.

MARS ET HISTORIA

5e JAARGANG

NUMMER 1

APRIL 1970

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijkdelen.

inhoud

Mededelingen van huishoudelijke aard	Verzorgd door het secretariaat.
Artikelen door en voor de leden	De dienst der torpedomotorboten in Nederlands-Indië 1938-1942, door J.D.Spek.
Van de studiefaculteiten	Reglement en orders voor de vesting Venlo, door Mr. P.L.J.M.A. Müller.
Militariade	Het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen 'Bronbeek' (V), door W.R. v.d. Weide.
Aanvullingen op de ledenlijst 1970.	F.J. van Lier
Vraag en aanbod.	
Errata.	

J A A R V E R G A D E R I N G

De jaarvergadering zal zonder tegenbericht plaatsvinden op 17 oktober te Bronbeek. Zoals gewoonlijk zal des morgens een ruilbeurs worden georganiseerd, terwijl na de vergadering een lezing zal worden gehouden. Voor suggesties van de leden voor de jaarvergadering houdt het bestuur zich gaarne aanbevolen. Het bestuur verwacht eventuele suggesties gaarne voor 26 augustus in verband met de op die datum plaatshebbende bestuursvergadering.

EXCURSIE NOVEMBER

Op 21 november zal, na de vakantieperiode, wederom een excursie worden georganiseerd. Het is de bedoeling een bezoek te brengen aan het Legermuseum te Leiden en het Luchtvaartmuseum te Schiphol. Mocht dit laatste museum op die datum nog niet zijn geopend dan zal naar een andere oplossing worden gezocht. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij de secretaris.

EXCURSIE AMSTERDAM

Op 1 april bracht een helaas slechts klein gezelschap een bezoek aan het Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam. Onder leiding van de directeur, de heer Hazelhoff Roelfzema, volgde men een uitgebreide rondgang langs de vele tentoongestelde stukken. Naast de vele scheepsmodellen en navigatie-instrumenten beschikt het museum over zeer fraaie schilderijen, welke vele interessante details bevatten, die voor de leek pas duidelijk worden wanneer ze van deskundig commentaar worden voorzien. En dat was zeker het geval! Na een uitstekende en uitgebreide maaltijd in de gastvrije longroom van de Marinekazerne Amsterdam werd in de middag het Muider slot bezocht. Hier werd de rondleiding verzorgd door een van de aan het slot verbonden gidsen, die tijdens de rondgang duidelijk maakte dat ondanks alle pracht en praal van het verleden de 17e eeuwse mens bij de toenmalige sanitaire en architectonische voorzieningen, naar 20-eeuwse maatstaven; geen voorbeeld was van hygiëne. Wij kunnen onze leden aanraden tijdens de komende vakantie periode eens een dag te besteden voor een bezoek aan beide instellingen. Het is de moeite waard!

REGLEMENT EN ORDERS VOOR DE VESTING VENLO EN DES- ZELFS ONDERHORIGE FORTEN IN 1725.

Orders voor de kapitein van de hoofdwacht.

1. Des morgens zal de reveille geslagen worden met de dag, waartoe een tamboer van iedere poort zich om dien tyd zal laten vinden op de markt, die met die van de hoofdwacht te samen de reveille zullen slaande marcheren op haar post.
2. De vaandrig van de hoofdwacht zal alsdan met een sergeant en 8 man met geweer en een zonder geweer de sleutels gaan halen aan het huis van de gouverneur of by zyn absebtie by die in zyn plaats zal commanderen en aan de hoofdwacht brengen.

3. Dan zullen de vaandrig van de hoofdwacht de sleutels aan de sergeanten van de poorten of korporaals, waar geen officieren zyn, uitgedeeld worden, en de ruiters, die het veld moeten verkennen en die zich tot dien einde op de markt op dien tyd moeten laten vinden, mede naar de poorten ryden.

4. De poorten geopend en de sleutels weer naar de hoofdwacht gebracht zynde zullen zy naar het huis van de gouverneur gebracht worden op dezelfde wyze als zy gehaald zyn.

5. Als des middags de mondelinge rapporten aan de kapitein van de hoofdwacht gedaan zyn, zal deze een sergeant van zyn wacht zenden naar de gouverneur om rapport te doen van het gepasseerde.

6. En des avonds na het sluiten van de poorten en ontvangst de schriftelyke rapporten, zal hy een rapport daaruit formeren met byvoeging van het parool en hetgeen verder die avond by het parool gelast is, hetzelfde cachetteren en door de vaandrig van de hoofdwacht aan de gouverneur zenden, die by het overleveren het parool aan de gouverneur zal geven en indien intusschen iet van belang mocht voorvallen, zal de kapitein daarvan aanstonds kennis geven aan de gouverneur.

7. De taptoe zal in de zomer geslagen worden om 9.30 uur en in de winter om 9 uur, waartoe de tamboer-majoor van het regiment dat de hoofdwacht heeft, zich aldaar laten vinden de taptoe doen slaan op en neer de markt en dan iedere tamboer al slaande naar zyn post zenden zooals des morgen by de reveille geschied is.

8. Na de taptoe zal de kapitein van de hoofdwacht een sergeant met 4 man zenden om de herbergen te visiteeren, die op het briefje staan in de kapiteins corps de garde en de ruiters of soldaten daarin vindende in arrest stellen en da waard zyn kansen en glazen aan stuk slaan volgens gegeven orders.

9. De hoofdronde zal door de kapitein van de hoofdwacht gedaan worden na 10 uur, die aan iedere poort twee grote penningen zal geven, waar de naam van de poort op getekend staat, waarvan door de visiteer-ronde en de ander door de dagronde zal afgehaald worden en ordonneeren op welke uren de byzondere of patrouilles zullen gaan rechts en links op de wallen, opdat de gantse nacht continueele rondes gaan.

10. De onder-majoor zal in de wintermaanden na het sluiten der poorten en voor de retraite(taptoe) de eerste visiteer-ronde doen, geen loodjes geven noch ontvangen, het parool aan alle

posten geven en rapport van zyn ronde aan de kapitein van de hoofdwacht doen.

11. De vaandrig van de hoofdwacht zal, nadat de kapitein van de hoofdronde gekomen is, visiteer-ronde doen, het parool van zich geven en aan iedere poort een van de grote penningen invorderen en aan de kapitein van de hoofdwacht rapport doen.

12. De dagronde zal door de officier van de Roermondse poort gedaan worden een uur voor de dag, het parool ontvangen om te weten of het des nachts wel geweest is en zien of de wachten nog compleet zyn en invorderen aan iedere poort de resteerende grote penning, deze naar de hoofdwacht brengen en van zyn ronde rapport doen.

13. Als de majoor van de stad de ronde-major (de poorten gesloten zynde zal de majoor aanstonds de ronde-major doen en visiteren of alle poorten gesloten, de wachtposten zyn uitgezet en voorts alles naar behoren en conformelyk de orders geconstitueerd en zal de majoor op dezelve ronde de parole van zich hebben te geven) wil doen, zal hy aan de kapitein van de hoofdwacht laten weten, die hem een sergeant en 2 man zal geven, en zal dezelve de ronde om die uren kunnen doen als hy zal nodig vinden, mits nochtans het parool aan alle posten van zich te geven.

14. Als brand in de stad komt te ontstaan zal de kapitein van de hoofdwacht aanstonds de vaandrig van zyn wacht met een sergeant en 12 man naar toe zenden om alle disorde te voorkomen, die gelyk zyn schildwachten zal uitzetten en maar alleen toelaten, die van de stad gezonden worden om de brand te blusschen.

15. Die in arrest gezonden worden naar de hoofdwacht, zullen daar maar 24 uur mogen blyven, alsdan afgestraft of naar de provoost moeten gezonden worden, hetzy dat de Zondag inviel, alsdan wordt gepermiteerd 48 uur.

16. Geen gevangene zal uit de provoost gelaten worden zonder voorkennis van de kapitein van de hoofdwacht, al was er een loodje tot ontslag van hem, die het eerst zal laten bekend maken aan de gouverneur en na bekomen antwoord order zal geven om de gevangene los te laten.

17. De kanonnier, die aan de hoofdwacht is, zal des morgens na het openen der poorten de batteryen gaan visiteren of het kanon, affuiten, wissers, stampers, stelhouten etc. in staat is en daarvan rapport doen aan de kapitein van de hoofdwacht.

18. De schildwachten zullen alle 2 uur afgelost worden, hetzy by felle kou de ieder uur, hun geweer niet uit de hand zetten, als het goed weer is wel geschouderd en anders verdekt of in het schildwachthuis staan zonder te mogen als het regent, een rondstok nemen, die maar alleen aan de posten zyn om te patrouilleeren en iets aan te laten melden.

19. In geval van alarm, hetzy wegens brand of vyand, zullen alle wachten in het geweer staan en order afwachten en de commanderende officieren met hun regimenten aanstonds zich begeven naar hun aangewezen alarmplaatsen.

20. Alle rapporten, die van de hoofdwacht geschieden aan de gouverneur of commandant van extraordinaire voorvallen, geen uitgezonderd, zullen door de kapitein van de hoofdwacht aan de majoor van de stad bekend gemaakt worden.

21. Als by nacht, op order van de gouverneur of commandant, 'n poort mocht geopend worden, zal de onder-majoor de vaandrig van de hoofdwacht komen afhalen, welke met 2 man met geweer en een zonder de sleutels van de poort by de gouverneur zal halen, de poort openen en de eerste valbrug of barrière, als buiten is, achter zich laten ophalen of op de grendel zetten, voorts de rest openen en uit- of inlaten, waarvoor order is gegeven; dit geschied zynde zal op dezelfde wyze de poorten weer sluiten, achter zich dicht maken en aan de valbrug of barrière zich bekend maken om door de wacht, die in die tyd in het geweer is, ingelaten te worden, de sleutels weer brengen zoals zy gehaald zyn en aan de gouverneur rapport doen.

22. By het aflossen der wacht zal de kapitein, die afgelost wordt, by het aankomen van hem, die hem aflossen zal, zyn volk in linie zetten, de marsch slaan en post houden, totdat de naderende kapitein het corps dat hy leidt, doet opmarcheren, en alsdan het boekje met de grote loodjes overleveren, de schildwachten doen aflossen, de corps de garde lantaarns, kandelaars, etc. laten visiteeren, en de schildwachten afgelost en weder aan de wacht gekomen zynde, zyn volk in gelederen van vier doen zwenken, de trom doen slaan, en achter het stadhuis op de kleine markt marcheren en alsdan zyn volk afdanken; in dezelfde tyd zal de aflosser de marsch doen slaan en de post vatten op deszelfs plaats.

23. De kapitein van de hoofdwacht afgelost zynde zal aan de gouverneur of commandant mondeling in persoon rapport doen.

N.B.: De hoofdwacht was gevestigd in de benedenverdieping van het stadhuis.

Ceremonieel binnen Venlo.

1. De hoofdwacht zal eensdaags voor de gouverneur of by diens absentie voor de commandant in het geweer komen en het geweer presenteren.
2. Voor een kolonel eensdaags in het geweer komen met het geweer op de schouder, maar voor lts. kolonels en majoors doet de hoofdwacht niets.
3. Blyvende verders de orders op het ceremonieel rakende brigadiers en generaals volgens de order van het land.

Aflossen der wachten.

1. By het aflossen van de wacht zal de officier, die afgelost wordt, met het aankomen van diegene, die hem aflossen zal, zyn volk in linie opstellen, de marsch doen slaan en de post houden, totdat de naderende officier het corps, dat hy leidt, doet opmarcheren in ryen en gelederen en front maakt tegen zyn wacht en dat zyn detachement geschied is, de schildwacht doen aflossen en doen visiteren het kanon en toebehoor op de batteryen de rondstokken op de wacht, de corps de gardes, de lantaarns, kandelaars, schilderhuizen en of de wal, voor zoverre zyn posten gaan, rein van vuiligheid is en dat de officier, die afgelost wordt, de orders, welke op zyn post geobserveerd moeten worden, aan de aflossende officier overgegeven heeft. Wanneer dit alles gedaan is en de schildwacht afgelost en weer aan de wacht gekomen zyn, zal de afgeloste officier zyn volk, dat in de linie opgesteld is, in gelederen van vier man doen zwenken, (trop doen slaan en omtrent 100 passen marcheren en aldaar zyn volk bedanken en naar het kwartier laten gaan; in dezelfde tyd zal de aflossende zyn volk in linie opgesteld hebben en de marsch slaande post vatten op deszelfs plaats.
N.B. Trop= teken voor bataljon formeren.

Orders voor de officieren, die de wacht by de poorten hebben.

1. De officieren, die de wacht by de poorten hebben, zullen ieder van hun post een sergeant met 4 man met geweer en een zonder geweer, des morgens voor het slaan van de reveille naar de hoofdwacht zenden om de sleutels van de poorten van zyn post te ontvangen.

N.B. Van de poorten, waar geen officier is, zal op gelyk uur een korporaal met 2 man met geweer en een zonder geweer gezonden worden.

2. Wanneer de officieren de sergeanten met de sleutels zien aankomen, zullen zy hun volk in het geweer roepen, de poortklok luiden, de poorten doen openen en de marsch doen slaan en 2 ruiters buiten laten om het veld te verkennen, die de hun aangewezen weg zullen patrouilleren en binnen gekomen, eerst rapport doen aan de officier van de wacht, dat het veld verkend is en geen onraad is ontdekt en daar vandaan aan de kapitein van de hoofdwacht. Zodra de ruiters uitgelaten zyn, zal de voorste barrière op de grendel worden gezet en de valbrug opgehaald, totdat zy weer terugkomen.

3. Dan zullen zy de barrière openen en de valbrug neerlaten, de ruiters laten binnenkomen en de sleutels weer naar de hoofdwacht brengen, zoals
wordt vervolgd..

*DE DIENST DER TORPEDOMOTORBOTEN IN
NEDERLANDS-INDIE 1938-1942 door J.D. Spek.
(vervolg nr.5)*

Aan boord van de TM's had men de sterke indruk, dat er behalve in een zeegevecht ook vanuit de wal werd gevraagd, terwijl eveneens veel met zoeklichten werd gewerkt.

Toen de laatste zoeklichten waren gedoofd, stoomde de divisie op naar het midden van de zeestraat. Dit punt werd ongeveer 7 minuten na het vallen van het laatste schot bereikt. Dan ziet een uitkijk plotseling een Japans oorlogsschip op 1500 meter recht vooruit. Onmiddellijk wordt tot hogere snelheid aangezet, daar dit het enige doel in de omgeving bleek te zijn. Vanwege de moeilijke aanvalspositie moest spoedig worden aangezet tot maximum snelheid. Doch na ongeveer 2 min. op volle snelheid te hebben gevaren, kreeg men aan boord van de Jap waarschijnlijk de achtervolgers in het vizier en zette onmiddellijk aan tot aanzienlijk hogere snelheid. Ondanks de ongeveer 36 knopen van de TM-boten, verdween de vijand al spoedig uit het gezicht. Er zat nu dus niets anders op dan de patrouille op kruisvaart voort te zetten in de richting van de Baai van Petanoë, waar zich echter geen bijzonderheden voordeden.

De westelijke groep heeft na het invaren van de zeestraat geen enkel vijandelijk schip meer verkend, ondanks het feit, dat nog wel zware ontploffingen en vuurzuilen werden gezien. Na tevergeefs over het krijgstoneel te hebben gekruist, werd ook door deze groep een patrouilleslag gemaakt langs de Baai van Petanoë, die ook deze maal geheel verlaten bleek.

Tegen dag worden zetten beide divisies koers naar de Pangpang Baai, waar na aankomst direct weer werd begonnen met het innemen van brandstof van de "Krakatau" en van de speciaal voor dit doel gezonden "Poolster". De divisie-kommandant had namelijk opdracht gekregen zich weer zo snel mogelijk vaarklaar te maken voor een tweede inzet nabij Bali. Door de gebrekkige inlichtingen bestond er bij de marineleiding het vermoeden, dat de Japanse oppervlakteschepen zouden kunnen terugkeren om de landingen te voltooien. Zij verkeerden namelijk in de veronderstelling, dat door het zenden van beide smaldelen de landingen van Japanse troepen grotendeels was voorkomen. Nu moesten de TM-boten zich klaar maken om een eventuele tweede landing te verhinderen. Dit was ook de reden waarom nu voor de eerste en enige maal gebruik werd gemaakt van de diensten van de "Poolster" als TM-boot-moederschap. Aan de hand van vliegverkenningen bleek echter, dat de Japanners geen verdere intenties hadden naar Bali terug te keren. Zodoende kon de divisiekommandant worden getelegrafeerd, dat hij naar Soerabaja kon terugkeren, waar men te 11.30 uur op de 21e februari arriveerde.

Door de gebrekkige onderlinge kommunikatiemogelijkheden was het de torpedomotorboten tot hun aankomst in Soerabaja onbekend gebleven welk lot de jager "Piet Hein" had getroffen. Indien men had geweten, wat er zich op enkele kilometers afstand van de boten had afgespeeld, had men zeker tenminste een deel van de in-het-water-liggende bemanning van de jager kunnen redden.

Buiten een eventuele tweede inzet van de boten tegen een tweede Japanse landingspoging op Bali, is er ook nog sprake van geweest, dat zij zouden worden belast met het eskorteren van de zwaar beschadigde lichte kruiser "Tromp". Doordat ook nu het brandstofinnemen weer veel tijd in beslag nam, was de "Tromp" reeds buiten de gevarenszone gekomen, toen de boten weer vaarklaar waren.

Na terugkeer van het flottielje in Soerabaja werd de normale patrouillegang in de grote omgeving van Soerabaja hervat, totdat de Japanse troepen voet op Javabodem zouden zetten. Na succesvol op Bali te zijn geland, volgde op 20 februari ook Timor, zodat de aanvoerlijn voor inderhaast aangevlogen jachtvliegtuigen vanuit Australië nu ook was afgesneden. Tevoren was op 14 februari Palembang gevallen, zodat de tangbeweging rond het hoofdeiland compleet was.

Reeds op 26 februari 1942 kwamen de eerste verkenningsberichten binnen van vliegtuigen, die een Japans konvooi meldden van ongeveer 30 schepen, beschermd door 2 kruisers en 4 jagers, die in de richting Java stoomden. (In werkelijkheid bestond het eskorte uit het 4e jagerflottielje- bestaande uit de lichte kruiser "Naka" en 7 jagers- de mijnenlegger "Wakataka" en 6 patrouillevaartuigen; als nabij-bescherming fungeerden de zware kruisers "Nachi" en "Haguro" en het 2e jagerflottielje -bestaande uit de lichte kruiser "Jintsu" en 7 jagers -terwijl de afstandbescherming bestond uit de zware kruisers "Ashigara" (vlag) en "Myoko" met 2 jagers.) Op hoog niveau werd nu de Geallieerde tegenstoot besproken, hetgeen zou resulteren in de Slag in de Javazee, en het verlies van het merendeel der Geallieerde oppervlakte eenheden.

Vanaf de 26e februari werd door de TM-dienst konstant gepatrouilleerd in de bocht van Toeban, één der meest voor-de-hand- liggende landingspunten. Zowel de patrouilles op de 26e en de 27e februari waren vruchteloos, alhoewel op de avond van de 27e de beschadigde Britse kruiser "Exeter" en haar eskorte jager "Witte de With" werd verkend. Van de aan-de-gang-zijnde zee- slag werd niets opgemerkt.

Door het verlies van de meeste zware eenheden, was het nu duidelijk, dat binnen zeer korte tijd Japanse landingen waren te verwachten. Op de dag van de 28e februari verliet het flottielje wederom Soerabaja om op zoek te gaan naar de landingsvloot. Echter ook deze patrouille leverde geen succes op. Bij het aan- lopen van Soerabaja, waren de bemanningsleden van de TM's waar- schijnlijk de laatste Nederlanders in Indië, die de vier Ameri- kaanse "Fourstack"-jagers "Ford", "Paul Jores", "Edwards" en "Alden", die aan de Slag in de Javazee hadden deelgenomen, Soe- rabaja zagen verlaten voor hun geslaagde ontsnappingspoging naar Australië.

Ondanks het feit dat op de dag niets was waargenomen, kreeg de divisiekommandant opdracht zich onmiddellijk weer gevechtsklaar te maken om zo snel mogelijk weer te kunnen uitvaren. Te dien tijde kon hij over het volledige flottielje beschikken. Aan Ltz Jorissen, werd medegedeeld, dat verkenningsberichten spraken van 35 transportschepen en 11 oorlogsschepen, die nu kort voor het uitvoeren van landingen stonden.

Aangekomen in de Bocht van Toeban verspreidde het flottielje zich op de gebruikelijke manier om op goed geluk naar de vij- and te gaan zoeken.

Helaas waren op deze avond niet alle voordelen vóór de TM's. De hemel was onbewolkt en er scheen een heldere maan, zodat men een mijlenlang zicht had over een rustige zee met weinig wind. (Dit laatste maakte gelukkig opereren op hoge snelheden mogelijk).

Te 01.30uur op de 1e maart 1942 kwam van het eigen radiostation een bericht, dat benoorden Awar-Awar een vijftal oorlogsschepen waren waargenomen, die werden bestempeld als zijnde van de 2e "coveringforce". Na ongeveer 20 min. verkende de TM 7" op 'n afstand van ongeveer 3000 meter een tweetal Japanse jagers, die 10 minuten later met behulp van hun zoeklichten het vuur met de hoofdbatterijen op de boot openden, dat vrijwel dekkend was. Nadat de "TM 7" tot vol vermogen had aangezet, raakten na korte tijd de sproeiers van de neveltank verstoort, zodat de tegenstanders nu het volle zicht op de boot hadden en weer korte tijd later begonnen de koppelingen van beide buitenboordmotoren te slippen. Op dat ogenblik bleef er slechts één mogelijkheid voor redding over, namelijk die van recht op de kust afsturen en zodoende de achtervolgers tot afdraaien dwingen. Na rond 10 min. deze koers te hebben voorgelagen was men nog slechts 200 meter uit de kust en korte tijd later kwam men vast te zitten in deze minder aangename positie. Op de Japanse jagers had men op het allerlaatste ogenblik de list van de TM-boot-kommandant doorgekregen en draaien onmiddellijk hard stuurboord uit, tegelijkertijd de "TM 7" uit het gezicht verliezend. Gelukkig kon de boot na enige tijd achteruit te hebben geslagen weer vrij van de kust komen en haar partrouille vervolgen.

Even na 02.30uur verkende de "TM 8" een vijandelijk oorlogsschip, waarop werd getracht in een zo goed mogelijke lanceerpositie te komen, doch op een afstand van ongeveer 2000 meter werd de boot ook door de tegenstander in de heldere nacht gezien en direkt onder vuur genomen. Achter een nevelscherm wist de boot echter weg te komen. Dit geschutvuur werd vanaf de "TM 15" waargenomen, ten 02.45uur in peiling 270 graden. Op langzame vaart bewoog de "TM 15" zich nu in de richting van de verkende positie. Ten 03.15uur werd ongeveer in dezelfde positie voorbereidend landingsvuur waargenomen, zodat men nu een positiebevestiging van de vijand had gekregen. Nog steeds op langzame vaart voortgaande, zou men ten 04.15uur ongeveer op de goede plaats zijn aangekomen om te kunnen aanvallen.

Ten 04.30uur werd vanaf de "TM 15" een tweetal 2500-tons flot-

tieljeleiders op ongeveer 8 graden benoorden Tg Petokol verkend. Deze schepen konden ongeveer tot op een afstand van 700 meter worden genaderd, waarna op de achterste van de twee werd gelandeerd. Onmiddellijk kon men achter een nevelscherm weglopen, doch reeds 15 seconden na lanceren werd het vuur door beide flottieljeleiders geopend met behulp van zoeklichten. doordat beide Japanse schepen hun hele aandacht wijdden aan de "TM 15", kreeg nu de "TM 8" haar kans en lanceerde op een afstand van rond 1000 meter op de voorste van de beide schepen. Zij draaide daarop op hoge snelheid weg, terwijl geen treffer kon worden waargenomen, zowel van de eigen torpedo als van die van de "TM 15".

Het blijkt uitermate moeilijk te beoordelen of Ltz Jorissen in zijn aktie met de "TM 15" sukses heeft gehad. Zijn gevechtsrapport vermeld, dat een explosie werd waargenomen op het voorschip van de achterste van beide Japanse flottieljeleiders, terwijl het schip onmiddellijk haar zoeklicht doofde en het vuren staakte. Het andere schip vuurde nog ongeveer 5 min. lang door. Direct na het afdraaien van de "TM 15" werd op een afstand van 2000 meter een vuurzuil waargenomen. In ieder geval zou het schip beschadigd moeten zijn, doch onderzoekingen van de Nederlandse militaire missie in Tokio na afloop van de oorlog leverden geen enkel positief resultaat. Er bestaat zelfs geen bevestiging van schade aan een Japans oorlogsschip op die datum, die plaats en die tijd aanwezig.

Buiten het gevechtsrapport zijn er echter ook ooggetuigen, die tot op de huidige dag Ltz Jorissen's rapport onderschrijven (een treffer op de bak van het achterste van beide schepen), terwijl een krantebericht in het 'Algemeen Indisch Dagblad' van 3 maart 1942 het bovenstaande den volke bekend maakte.

(Een fotocopy van dit krantebericht is afgebeeld op bladzijde 208 van deel 2 van 'DE BEZETTING' van Prof. Dr. L. de Jong.)

Alle boten van het flottielje keerden op 1 maart 1942 zonder noemenswaardige beschadigingen naar Soerabaja terug, terwijl de "TM 15" bij het aanlopen van Soerabaja nog werd aangevallen door een Mitsubishi-watervliegtuig. Later op de dag kreeg de divisiekommandant opdracht met een van zijn boten de "Witte de With" te vernietigen, die de vorige dag door bommen zwaar was beschadigd. Deze opdracht was helaas een van de weinige successen die de TM-dienst mocht smaken. Ze had eigenlijk niet de kans gekregen enigerlei sukses te boeken.

Op de dag van de 2e maart komt bij de Commandant Dienst Torpedo-Motorboten de order binnen zijn boten te vernietigen. De toestand was echter dermate verward doordat iedereen werd overstromd door orders en tegenorders. Het uiteindelijk resultaat was, dat de "TM 5", "7" en "9" moesten worden aangehouden voor het doen van politiediensten in de omgeving van Soerabaja. Alle andere boten werden ontwapend, de torpedo's in het havenbassin afgevuurd. Vervolgens liet men het koelwater van de motoren weglopen, waarop die werden opgestart en op vol vermogen gezet, terwijl de boten zelf gemeerd bleven liggen. Spoedig liepen de motoren vast en men verwachtte, dat het voor niemand meer mogelijk zou zijn deze motoren nog ooit weer bruikbaar te maken. Tot slot werden met pikhouwelen gaten in de rompen van de boten gehakt, hetgeen nog een bijzonder zwaar karwei bleek.

De nog vrij grote brandstofvoorraad van de "TM-dienst en de torpedovoorraad konden eveneens worden vernietigd.

In de periode van 2 maart tot 8 maart werd door Ltz Thomas en adelborst Elshof nog een poging gedaan uit te breken met de "TM 7". Voor die gelegenheid werd zoveel als maar mogelijk was benzine in drums aan boord genomen. Doch reeds zeer kort na vertrek uit Soerabaja moest men terugkeren als gevolg van technische mankementen.

Bij de bemanningsleden van de Higgins-onderzeebootjagers was een ontsnappingspoging reeds bij voorbaat uit het hoofd gezet, doordat deze boten nog niet met knaldempers waren uitgerust en men ze dus op zeer grote afstanden reeds kon horen aankomen.

Op de 8e maart 1942 kregen de drie bootskommandanten opdracht hun boten eveneens te vernietigen. De "TM 9" onderging hetzelfde lot als tevoren vernietigde boten. De "5" en de "7" werden echter naar diep water gebracht en aldaar vernietigd.

Nadat van de "TM 9" beide torpedo's waren afgevuurd, klom een van hen naar de glooiende wal te hebben bereikt hierop omhoog op het droge. In de direkte omgeving van deze plaats was echter een luchtdoelbatterij van het KNIL opgesteld. De bemanning van deze batterij kreeg de schrik van hun leven, toen zij plotseeling dit stalen monster met draaiende schroeven op zich af zagen komen en zetten het op een lopen. Gelukkig ontplofte de torpedo niet.

Daar de leiding van de Nederlandse strijdkrachten eigenlijk nooit het probleem van een eventuele evacuatie van personeel onder ogen heeft willen zien uit moreels-oogpunt, was de

terugtocht op dat ogenblik chaotisch.

Op 4 maart 1942 werd de Dienst Torpedo-Motorboten officieel als opgeheven beschouwd. Het personeel van de dienst was toen voor het grootste deel al niet meer ter plaatse.

Nadat het merendeel van de vernietigingen op het Marine Etablissement en op de TM-dienstbasis waren uitgevoerd, kreeg het grootste deel van de bemanning opdracht zich per trein naar Tjilatjap te begeven om zich daar in te schepen. Alle vluchters in die eerste dagen van de ontruiming hebben nog geluk gehad omdat de Japanners toen Tjilatjap nog niet regelmatig met hun vliegtuigen bezochten. Nog in de avond van de 2e maart wist het grootste deel van het afgereisde personeel van de TM-dienst zich in te schepen op de Sloterdijk van de Holland-Amerika-Lijn, welk schip denouden in Melbourne arriveerde. Onder de TM-dienstbemanning bevond zich eveneens het merendeel van de bij de dienst geplaatste sergeanten-adelborst.

Van het nog resterende deel van de TM-dienstbemanning wist nog een ander deel Tjilatjap met de allerlaatste trein uit Soerabaja te bereiken. Ook zij konden zich zonder veel schrammen inschepen op de "Janssens" van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij onder kommando van gezagvoerder (Ltz 1 Kmr) Prass. Dit schip wist na een zeer enerverende tocht Freemantle te bereiken. Tot slot wist de kommandant TM-dienst, Ltz. Riedel Indië met de onderzeeboot "KVIII" te ontvluchten in de richting Australië.

Het resterende kleine deel van de TM-Dienstbemanning is na 8 maart 1942 in Japanse krijgsgevangenschap geraakt. Onder hen waren tenminste 7 bootskommandanten en een adelborst, van wie Ltz 2 J.G. Treffers aan de gevolgen van de krijgsgevangenschap in Birma op 5 oktober 1943 is overleden.

- Op het vluchtschip "Poelau Bras" van de Stoomvaartmaatschappij "Nederland" bevonden zich o.m. er sergeant-adelborst Elshof, die helaas tot de omgekomenen behoorde, nadat dit schip tijdens een Japanse luchtaanval verloren was gegaan.

Het staat vrijwel vast, dat behalve de "TM 5" en "7" alle boten door de Japanners zijn gelicht, gerepareerd en in dienst gesteld. Daar Japanse gegevens hieromtrent summier zijn, is het niet precies vast te stellen welke boten werden gerepareerd en welke niet. Dit laatste slaat op de derde nog op stapel staande serie boten. Het staat vrijwel vast, dat de "TM 19", "20" en "21" voldoende waren vernietigd, doch door de 102e (Japanse)

Herstellingsafdeling werden van het nog aanwezige reparatiestaal eveneens enkele boten nieuw-gebouwd.

Een 9-tal torpedo-motorboten, waaronder waarschijnlijk de eerste drie van de laatste serie, werd reeds in de zomer van 1942 opgeleverd en in hetzelfde jaar met de vliegtuigtender "Nisshin" naar Japan verscheept om aldaar bij de Torpedoschool van Yokosuka dienst te gaan doen voor opleidingsdoeleinden. Zij kregen de nrs. "100-108".

De overige, gelichte boten werden over een lange periode in dienst gesteld, waaruit mag worden afgeleid, dat ook de Japanners nogal wat moeilijkheden waarschijnlijk met de motoren hebben gehad. Zij werden als volgt in dienst gesteld:

De "109-113" op 10 december 1942

De "115-117" op 1 april 1943

De "118- " op 1 september 1943

De "119-120" op 15 november 1944

(De "114" was de voormalige Philipijnse "Q3".)

Over hun inzet is zo goed als niets bekend, doch het staat vast, dat zij zijn gebruikt voor troepenbevoorrading en transporten rond Guadalcanal. Het merendeel is ten slachtoffer gevallen aan de Amerikaanse luchtmachten. De "112" en "113" werden op 2 aug. 1943 te Lae respectievelijk tot zinken gebracht en zwaar beschadigd en later afgevoerd. De "116" en "117" gingen in de omgeving van Rabaul verloren en werden op resp. 10 december 1944 en 10 februari 1944 van het schepenregister afgevoerd (dit wil bepaald niet zeggen, dat zij ook op die data verloren zijn gegaan.) De "115" ging op 26 juli 1943 verloren ten gevolge aan een benzine-explosie en de "109" ging op onbekende datum verloren (afgevoerd op 10 april 1945). Ook de "110" en "111" gingen door onbekende oorzaak, plaats en datum verloren.

Van de resterende "118"- "120" is het vrijwel zeker, dat zij de oorlog hebben overleefd en in augustus 1945 door Australische troepen op Ambon zijn teruggevonden en vervolgens in november 1945 ook op Ambon aan de Koninklijke Marine zijn teruggegeven. Daar zouden zij in dienst zijn gesteld onder kommando van Ltz 2 kmrds E.G. Serlê, waardoor dit smaldeel de bijnaam "Serlê- Task-Force" kreeg. Buiten de drie ex-TM's bevond zich in dit smaldeel eveneens een voormalige P-boot.

Hoewel de drie voormalige torpedo-motorboten in dienst zijn gesteld, zijn zij nooit opgevoerd in het schepen-register van de Koninklijke Marine, zodoende is het bijzonder moeilijk na te

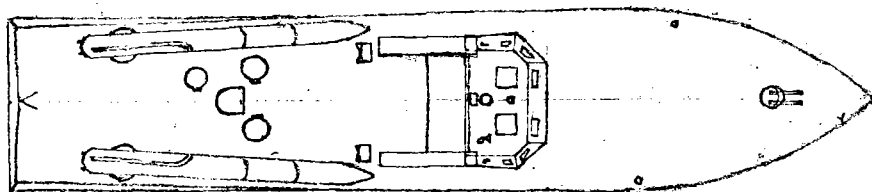
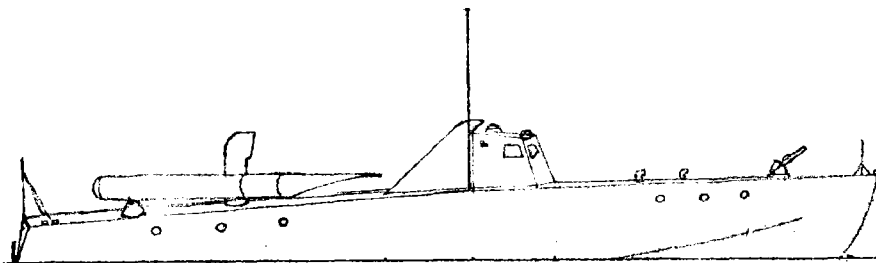
gaan wat er naderhand met deze scheepjes is gebeurd. Voor nadere gegevens houd ik mij dan ook warm aanbevolen!

J.D.Spek.

Geraadpleegde bronnen:

*"Het Marineblad" augustus 1948,
"Gedenkboek van de Adelborstenopleiding te Willems-
oord" van M.J.C.Klaassen en P.S. van 't Haaff 1954,
"Jaarboek van de Koninklijke Marine " 1954 ",
"Japanse Warships of World war II" van A.J.Watts.
Voorts werd gebruik gemaakt van gegevens afkomstig
van het Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie
(Indische collectie) te Amsterdam en van het Bureau
Maritieme Historie van de Marinestaf te 's-Graven-
hage.*

*Mijn bijzondere dank gaat uit naar een aantal oud-
bemanningsleden van de Indische TM-dienst voor hun
onschatbare hulp.*

TM - 4 TM Archief

J.D. Spek

Zij- en bovenaanzicht van een
Torpedo-Motorboot.

VAN DE STUDIE AFDELINGEN

Het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen "Bronbeek". (V).

Ja, U hebt het goed gezien lezer. De titel van dit artikel is sedert de vorige aflevering van M&H veranderd. Dit in verband met het per 1 januari j.l. inwerking getreden nieuwe reglement voor Bronbeek, waarover later nog zal worden gesproken, doch waarvan nu reeds moet worden gezegd, dat de categorieën welke in het Huis kunnen worden opgenomen zijn uitgebreid met de Koninklijke Land- en Luchtmacht, als gevolg waarvan de naam hier van tevens is gewijzigd.

We stappen nu weer 108 jaar terug en komen dan bij :

De opening van het Huis.

In 1862 konden het huis en de hieraangebouwde keuken eindelijk worden opgeleverd. De laatste loodjes hadden overigens wel zwaar gewogen. Vooral de bouw van de keuken, het werd in noot 7 van het vorig artikel reeds opgemerkt, welke zo goedkoop mogelijk moest worden uitgevoerd, was een moeizaam en langdurig proces geweest.

In verband met de oplevering verscheen het KB van 31 oktober 1862, No. 86, hetwelk de officiële instelling van het Koloniaal Militair Invalidenhuis regelde. Tevens werd bij dit vijf artikelig KB vastgesteld het "Reglement voor het Koloniaal Militair Invalidenhuis op het landgoed "Bronbeek". Aan dit laatste zal hierna nog afzonderlijk aandacht worden besteed.

Het KB. werd geacht in werking te zijn getreden op 1 juli 1862. Bij KB dd. 3 juni 1862, no 82 was de commandant, de toenmalige Luitenant Kolonel der Infanterie KNIL bd, *J.C.J. Smits*, als zodanig reeds benoemd. Deze moest nu aan de hand van de bij hem ingekomen aanvragen tot opname, zorgen voor de feitelijke openstelling van het Huis en alle voorbereidingen hiertoe treffen.

Allereerst moest alvorens tot openstelling te kunnen overgaan, het Huis natuurlijk geinspecteerd worden op zijn medische en hygiënische merites. De Koning gaf hiertoe bij kabinetsbrief aan de Minister van Oorlog (*Blanken*) opdracht met verzoek de "Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmagt", *Generaal Major Dr. L.P.J. Snabilié*, deze inspectie persoonlijk te doen verrichten. Dit gaf natuurlijk wel enige moeilijkheden, omdat het KMI niet onder de M.v.O. ressorteerde, doch onder Koloniën. De Mi-

nister van Koloniën (*Uhlenbeck*), die zich, ingelicht door Blanken met e.e.a. natuurlijk niet kon verenigen, schreef dit onmiddellijk aan de Koning en deed Snabilié alsnog weten, dat Smits door hem was gemachtigd het KMI door hem(S) te laten inspecteren.

Smits kon nu beginnen de aanvragen tot opname te beoordelen en deze vervolgens ('MAANDELIJKS') aan de M.v.K., ter goedkeuring aan te bieden. Het lag aanvankelijk in zijn voornemen, de opening van het Huis op 19 februari 1863, de verjaardag van Willem III te doen plaats vinden. Dit kan worden geconcludeerd uit een persoonlijke, aan Smits gerichte brief van *Feith* (inmiddels Secretaris Generaal) dd. 12 februari 1863). Smits had uiteraard met de mogelijkheid rekening gehouden, dat deze opening niet geheel onopgemerkt voorbij zou gaan. Hier had hij echter buiten de waard, in dit geval buiten de Koning, gerekend die, het werd in het vorig artikel terloops reeds opgemerkt, nog niet was vergeten, dat het Huis niet geheel of beter geheel niet overeenkomstig zijn wens was gebouwd.

Feith schrijft o.m.: "De Minister laat U volkomen vrij de invaliden op 's-Konings verjaardag op te nemen, maar verlangt dat alles zonder ophef geschiede, ook c.q. de vermelding van het feit in de dagbladen. Uit een mondgesprek tussen Koning en Minister is het Z.Exc. namelijk niet bepaald gebleken, welke 's-Konings intentiën zijn, en daarop moet dus in geen opzigt worden vooruitgelopen".

Deze brief liet aan duidelijkheid niets te wensen over. Hij toonde Willem III, op zijn zachtst gezegd "niet geïnteresseerd" was, ten voeten uit en commentaar kan dan ook gevoeglijk achterwege blijven.

Smits handelde nu geheel in overeenstemming met deze brief en stelde het Huis daarom in plaats van op 19 februari, om geen onnodige aandacht op dit feit te vestigen, op 17 februari voor de eerste 31 invaliden open, wat hij op 19 feb. d.a.v. aan de M.v.K. meldde. Terzijde zij hier tenslotte opgemerkt, dat de opening van het Huis telkenjare wèl op 19 feb. wordt herdacht.

Eerste Commandant.

Alvorens over te gaan tot bespreking van het eerste Reglement voor Bronbeek, dient eerst iets te worden gezegd over de eerste commandant, *Generaal Majoor titulair der Infanterie KNIL* *bd.*

Johannes Cornelis Jacobus Smits, Ridder MWO 3e klasse, ES en Buitengewoon Adjudant des Konings, die 25 jaar deze functie bekleedde en dit deed met het enthousiasme en de voortvarendheid en doortastendheid, welke ook zijn militaire carrière hadden gekenmerkt en die, zoals men hierna nog zal zien, bij het nemen van besluiten immer blijk gaf van zijn bewogenheid met het lot der oud soldaten, die gedurende die 25 jaar aan zijn zorgen waren toevertrouwd. Hij heeft met die middelen welke hem 100 jaar geleden ten dienste stonden, steeds geijverd voor zo gunstig mogelijke levensomstandigheden voor de inwoners, toenmaals genaamd "invaliden", hoewel velen dat niet waren, te scheppen.

Smits werd in 1812 geboren en trad reeds in 1827, op 15 jarige leeftijd, als "volontair" in dienst bij de 2e afdeling Infanterie te Breda. Nadat in 1828 de KMA was opgericht, behoorde hij tot de eerste groep "Kadetten" die hierbij werden benoemd en wel voor het Wapen der Infanterie (h.t.l. uiteraard; een apart Indisch Leger, met eigen officieren, zou pas in 1830 ontstaan. Ons lid, de Heer P.W.F.J.Boogh schrijft hierover elders in dit nummer).

Wanneer men het "Extract uit het Stamboek der Heeren Officieren van het Leger in Nederlandsch Indië" leest, waarop vreemd genoeg zijn Bronbeekperiode ook compareert (hij was toen toch in feite burger!), kan men niet anders concluderen, dat S. een uiterst voorspoedige carrière heeft doorlopen, zowel bij het Leger h.t.l., als bij het Indische Leger. Het opmerkelijke is n.l. dat hij oorspronkelijk niet tot laatstgenoemde leger behoorde. Pas in 1848, na 17 dienstjaren als officier, ging hij, tegelijk met zijn benoeming tot Kapitein, naar dit Leger over. Hij was toen reeds Ridder in de Orde van de Eikenkroon, welke onderscheiding hem was toegekend wegens zijn optreden bij de brand in het "Hotel van het Ministerie van Marine", op 8 jan. 1844. In deze orde zou hij nog Grootofficier worden en tenslotte, in 1881, het Grootkruis ontvangen. 2) Vele onderscheidingen en tevredenheidsbetuigingen vielen hem trouwens in de 11 jaar dat hij in Indië verbleef, ten deel 3).

Als cadet-Sergeant werd S. in 1830 bij het "Mobiele Leger" gedetacheerd, zoals men dit gedurende de mobilisatie '39-40 ook zag. In september 1831 tot 2e Luitenant benoemd en aangesteld, verdween hij aanvankelijk achter de wallen van Doesburg, waar destijds het depôt van de 12e Afd. Infanterie in garnizoen lag. Het leven was daar toen ook al niet opwindend, we zien hem al-

thans in 1832 reeds op zijn verzoek geplaatst bij het destijds in de Haag gelegerde 2e Bataljon Jagers, waarmee hij tot 1834 bij het mobiele Leger verbleef. (Bij het later genoemd Regiment Grenadiers en Jagers bleef hij tot aan zijn Kapiteinsbenoeming). 28 maart 1832 werd hem het metalen kruis toegekend.

In Indië diende Smits achtereenvolgens bij het 13e, 11e en 1e (later 10e) Bataljon Infanterie. Van het laatste was hij commandant. Reeds in het jaar dat hij in Indië aankwam (1849), met het schip Sara Johanna (weten onze Marineleden wat voor schip dit was?), werd hij ter zake van zijn gedrag tijdens de 3e Bali expeditie benoemd tot Ridder M.W.O. 4e klasse. Een zekere dosis eerzucht kan hem intussen niet worden ontzegd. Voor zijn aandeel in de krijgsverrichtingen in de Westerafdeling van Borneo in 1850, werd hij in 1852, na reclame eervol vermeld. 4). Hiervoor werd hem echter in 1857 (wederom na reclame) alsnog de M.W.O. 3e klasse toegekend.

Nadat hij inmiddels in 1855 tot Majoor was bevorderd en hij vervolgens in 1857 als Tweede Commandant de expeditie naar *Timor* had meegemaakt (5) waarvoor het ridderschap in de Orde van de Ned. Leeuw zijn beloning vormde, werd hem "ter zake van zijn moedig gedrag bij de 1e Bonische expeditie op 12, 16, en 18 febr. 1859", als commandant van het 10e Bataljon de Eresabel toegekend (6). Hij was intussen natuurlijk al 7 jaar gepensioneerd, toen hij voor deze expedities het E.B.K. met gespen "Bali 1849", "W-Kust Borneo 1850-1854" en "Boni 1859" ontving. Het E.B.K. werd n.l. in 1869 ingesteld.

Smits' gezondheid had, begrijpelijk na deze inspannende en spannende jaren, intussen wel enigszins geleden. In die tijd kon men als officier eerst na 15 jaren onafgebroken dienst in de tropen, recht op verlof naar Nederland voor 6 maanden doen gelden. Bij K.B.No. 11 dd. 29 oct. 1859 werd hem tot herstel van gezondheid daarom 2 jaar verlof naar Nederland verleend, nadat hij bij K.B. No. 1, dd. 19 oct. 1859 was bevorderd tot Luitenant Kolonel.

Het zal niemand verwonderen, dat een hoofdofficier met een dergelijke staat van dienst, waartoe ook nog twee tevredenheidsbevestigingen, een van de G.G. *DUYMAER van TWIST* (7) en een van de commandant van de 1e militaire Afdeling op Java (8), behoorden, hoge ogen gooiden voor de functie van Commandant van het Koloniaal Militair Invalidenhuis.

Hij had hierbij het geluk, dat Rochussen zich hem uit diens G.G. tijd nog goed herinnerde (S. kreeg toen de MWO 4e klasse). Rochussen zond de vele sollicitaties, waarbij diverse die al direct niet in aanmerking kwamen, doch ook enige die minstens even goede papieren op tafel konden leggen als Smits aan het Kabinet des Konings door en adviseerde in een begeleidende brief S. te doen benoemen.

Hoewel S. dus zeker twee stevige kruiwagens had, liet hij toch niets aan het toeval over en liet tijdens zijn nog twee maal met een half jaar verlengd verlof de gebeurtenissen, bedoeld bij noot 7) op zijn extract stamboek bijschrijven ("op zijn mondeling verzoek"). Overigens valt het op, dat zijn request, in tegenstelling tot dat der overige reflectanten, op zijn zachtst gezegd formeel beslist niet aan de toenmaals vigerende eisen zal hebben voldaan: op een kwart velletje ongezegeld papier op een toon van " dat lijkt me nou net iets voor mij". Het resultaat zal echter wel nagenoeg hebben vastgestaan. Hierop wijst ook wel de datum van het KB, waarbij hem eervol ontslag uit de militaire dienst werd verleend. Deze lag n.l. eerder dan zijn benoeming tot Commandant Bronbeek, zelfs eerder dan het voorstel van Rochussen aan de Koning 9).

Nog in 1862 ontving hij van de Keizer van Oostenrijk, Franz Joseph II, de versierselen van de 3e klasse van Orde van de Yzeren Kroon, als dank voor de wijze waarop hij in 1859 in Batavia de Etât Major van het oostenrijkse fregat "Novara" had ontvangen.

De Koning van Brazilië verleende hem in 1874 het Commandeurskruis in de Orde van de Roos van Brazilië.

De vuurwapenverzamelaars zal het interesseren, dat Smits in november 1862 een dankbetuiging van de Minister van Koloniën ontving voor zijn aandeel in het gemeenschappelijk rapport omtrent de geschiktheid van het zo juist ontworpen nieuwe infanteriegeweer voor de dienst in Ned-Indië, op grond waarvan werd overgegaan tot het in beproeving nemen bij een bataljon, van dit geweer. (Dit was het tirailleurgeweer M'64).

Eenmaal Commandant van Bronbeek, werd S. reeds in 1864 bevorderd tot Kolonel titulair, waarna in 1872 zijn titulaire bevordering tot Generaal Majoor volgde. Bovendien werd hij in 1876 benoemd tot Adjudant in Buitengewone Dienst van de Koning.

Tenslotte werd hij, nadat hij zoals reeds vermeld, in 1881 bevorderd tot Ridder Grootkruis in de Orde van de Eikenkroon, in 1887 benoemd tot Ridder 1e klasse in de Orde van de Gouden Leeuw van het Huis van Nassau.

In hetzelfde jaar 1887 diende S. zijn ontslag in, dat hem bij KB dd. 17 september 1887, No. 25, m.i.v. 19 februari 1888 werd verleend, "onder dankbetuiging voor de in die betrekking be-
wezen diensten". Hij overleed echter reeds op 24 oktober 1887. Van de zeven commandanten die Bronbeek tot 1 januari 1969 heeft gehad, heeft hij het langst zijn functie uitgeoefend.

Reglement voor het Koloniaal Militair Invaliden- huis op het Landgoed Bronbeek.
--

Alvorens hierop in te gaan, lijkt het interessant de considerans van het instellings KB. waarbij die reglement behoorde aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Men zal zich herinneren, dat de instelling van een koloniaal militair invalidenhuis in hoofdzaak steunde op overwegingen van bevordering van de koloniale werving. Men dorst dit uiteindelijk kennelijk niet publiekelijk te erkennen en wikkeld daarom een en ander liever in het kleed der Koninklijke belangstelling.

Minister *Uhlenbeck* haalde in ieder geval een dikke streep door de considerans van het ontwerp KB, welke als volgt luidde: "Overwegende, dat het belang van de koloniale werving vordert, den lust voor de dienst bij Onze Landmagt in Oost-en West-Indië aan te moedigen door het geven van uitzicht op verpleging na bekomen verwonding of verminking in de dienst, dan wel na een eervol volbrachte langdurige militaire loopbaan" enz. enz." De goedgekeurde versie kwam er toen iets minder afschrikwekkend uit te zien:

"Overwegende dat, als nieuw blijk onzer belangstelling in de Koloniale landmagt, het landgoed Bronbeek nabij Arnhem door Ons is afgestaan voor de oprichting van een koloniaal militair invalidenhuis;enz. enz."

Voor het reglement geldt het kenmerk, dat het te veel regelde, althans te veel voor een KB. Een klein voorbeeld: bij KB. werd bepaald dat "iedere invalide afzonderlijk in een eigenkrib (sloop) voorzien van paardeharen matras en hoofdpeluw, twee wol-

len dekens en twee bedlakens."

Het bezwaar van detailregelingen in een KB was destijds al in de Commissie naar voren gebracht (door *Vertholen en Feith*), maar hun stem bleek de uitvaardiging van een ministriële beschikking, stoelende op het KB en verder die van interne orders door de commandant, bepleitte, was voorlopig die van de bekende roepende in de woestijn, evenals bij andere onderwerpen in het reglement, welke hierna nog aan de orde zullen komen.

Het ontwerp Reglement dat oorspronkelijk 100 artikelen telde, werd weliswaar tot 59 artikelen teruggebracht en een zeer geringe delegatie aan Minister en Commandant werd er in opgenomen maar daar bleef het voorlopig bij .10).

Men moet overigens diep respect hebben voor de ontwerper van dit eerste Reglement, Kolonel-Intendant *H. Hardenberg*, die in de vergadering van 6 februari 1858 hiertoe opdracht kreeg en reeds op 10 maart d.a.v. zijn ontwerp indiende.

Het is intussen ondoenlijk en ook onnodig, alle zaken welke dit reglement aan de orde stelde te releveren. 'Olstaan moge worden met de naar het oordeel van schrijver dezès voornaamste en, tegen de achtergrond van 1862, interessantste

1. POLITIEWACHT:

Betreedt men het terrein van Bronbeek door de hoofdingang, dan staat er, onmiddellijk links, een klein huisje, oorspronkelijk bewoond door de portier, thans door de chef tuinman. De ervaring leert, dat slechts aan weinigen *niet* is ontgaan, dat zich naast de voordeur hiervan nog steeds het aan dit huisje vastgebouwde houten schilderhuis van de post voor het geweer bevindt. Dit nu dateert uit de eerste tijd van het invalidenhuis. Art. 30 van het Reglement toch schreef voor , dat tot handhaving van orde en rust in het gebouw er een wacht bestond, "samengesteld uit daartoe geschikte invaliden". De commandant bepaalde naar omstandigheden de sterkte hiervan. De wachthebbende waren met de sabel gewapend. Meestal was de sterkte: 1 sergeant of korporaal en 8 soldaten; 1 man op post bij het toegangshek en 3 binnen het gebouw. Om 22.00 uur werd binnen het gebouw de z.g. brandronde gelopen.

Hoe lang het instituut politiewacht heeft bestaan, is niet met

zekerheid bekend, In het Reglement van 1903 komt hij niet meer voor, maar er bestaat gegronde reden om aan te nemen, dat het reeds eerder was opgeheven. In 1889 wordt wel melding gemaakt, zowel van het betrekken van de portierswoning door een boerenarbeider voor nachtelijke bewaking van terreinen en gebouwen. als van het aanbrengen van een afsluitbaar toegangshek, om het stelen van groenten en fruit en zelfs van varkens tegen te gaan en van grote invaliditeit van de verpleegden, waardoor van deelneming aan de parade moet worden afgezien.

2. STRAFFEN.

Hoewel het duidelijk moet zijn, dat in een gemeenschap de regels van inwendige orde en rust door bepaalde maatregelen kracht moeten kunnen worden bijgezet, valt het de lezer anno 1970 al direct op, dat in het Reglement voor Bronbeek deze maatregelen nagenoeg identiek waren met de voornaamste disciplinaire straffen uit het toenmaals vigerende "Reglement van krijgstucht". Dat lag natuurlijk ook wel voor de hand in een uit oudmilitairen bestaande gemeenschap, die hoewel ze formeel de civiele status had, in feite als een militaire gemeenschap werd beschouwd. Wanneer men de diverse bronnen omtrent Bronbeek bestudeert, komt men deze gedachtengang herhaaldelijk tegen. In de correspondentie over de afbouw van het invalidenhuis, gebruikt Feith b.v. steeds de term "kazerne". Men had in die tijd weinig ervaring met andere dan specifiek militair-disciplinaire maatregelen, zodat de gedachten van de Commissie van zelf naar dit soort moeten zijn uitgegaan.

Een andere zaak is of de ontworpen straffen formeel wettig waren. Dat waren ze n.l. stellig niet. Hoewel er in de Commissie zoals we reeds hebben gezien, geen jurist zitting had, iets wat tegenwoordig onvoorstelbaar zou zijn, zou men toch mogen aannemen, dat een gezelschap bestaande uit een opperofficier ("generaal-officier" zei men toen) enige (oud) hoofdofficieren en een hoofdambtenaar, er mee bekend was, dat vrijheidsbeneming op de wet gegrond moest zijn, wat de GW toen ook reeds voorschreef.

wordt vervolgd.

Militariade

Zijnde allerhande wetenswaardigheden op militaria-gebied, voor U verzameld door het secretariaat.

1. Voor onze leden, die van plan zijn hun vakantie in Engeland door te brengen, verscheen bij Bellona Publications Ltd. Hawthorn Hill, Bracknell, Berks., England een boekje, getiteld: "A guide te Military Museums", geschreven door T. Wise, dat op 36 blzn. een gedetailleerde beschrijving geeft van 167 militaire musea, inclusief locatie, openingstijden, naam van curator, telefoonnr. enz.. Prijs: 5/-.
2. Verzamelaars van miniatuurfiguren, die geïnteresseerd zijn in wat grotere modellen, kunnen nu ook terecht bij Mr. T. T. Angus, 6 Fintry Drive, Glasgow S4, Scotland, die 6 inch-figuren in lood uitbrengt. Voor details en prijzen kunt U het beste naar de vervaardiger schrijven.
3. Voor de verandering eens een Spaanse uitgave. Bij "Empress Auxiliar Cartografico". C/o Joaquin Maria Lopez No. 68, Madrid 15, Espagna, verscheen een set van 12 kleurenreproducties in zes-kleurendruk, die aanvankelijk werden gepubliceerd door de Servicio del Ejercio. Het formaat van de prenten is naar verkiezing: A1: 13½x10¾ inch, A2: 4½x6¾ inch, A3: 9¼x6¾ inch (beeld als formaat A2, te gebruiken als Kerstkaart. De prenten stellen voor:
 1. Brussels Regiment Grenadiers, 1711,
 2. Genie-officier, 1805,
 3. Tamboer Infanterie, 1815,
 4. Bereden Artillerist, 1830,
 5. Korporaal der lichte infanterie 1830,
 6. Baron, 13e eeuw,
 7. Cavalerie van Linie, 1789,
 8. Kurassier, 1810,
 9. Huzaar, 1833,
 10. Lancier, 1835,
 11. Burgerwacht, 1871,
 12. Korporaal Bereden Artillerie, 1899.

Bij bestelling van meer dan 9 sets ontvangt men 20% korting.
De prijzen zijn: Voor serie A1: 120 Pesetas, serie A2: 35 Pesetas en serie A3: 45 Pesetas per stuk.

4. Het "Museum of Artillery" te Woolwich (England) verkoopt ook prentbriefkaarten in kleuren, n.l. van:

Royal horse Artillery at rocket practice, about 1845 (9d),
King's Troop R.H.A. Royal salute, Hyde Park (6d),
Officer Royal Artillery, 1716 (9d),

Drum Major Royal Artillery (1/-),

R.A. 6 pdr. Gunn drill, circa 1830 (1/-),

Officers of Artillery (5), uniforms, 1799-1881 (1/-),

Het is al weer even geleden, dat op onze tafel het vierde nummer van "Armentaria" belandde, doch het zou onvergeeflijk zijn er daarom geen aandacht meer aan te besteden! Immers ook ditmaal heeft het Legermuseum gepresteerd een waarlijk magnifiek boekwerkje uit te geven, dat zowel qua uitvoering als qua inhoud de toets der kritiek glansrijk kan doorstaan! Alleen al de zeer fraaie kleurenprenten maken deze uitgave tot een lust voor het oog, uit de inhoud, die als van ouds rijk gevarieerd is, noemen wij;

-- Biologie van de uniform	-- Het Stormgeweer
-- Het Jassenboekje	-- Kinderen...in't geweer
-- Japanse decoraties	-- Modernisering Legermuseum.
-- De ontwikkeling van de Nederlandse gevechtswagens en tanks
+ 1940.	

Overigens... bent U reeds lid van de Stichting Vrienden van het Legermuseum? U ontvangt dan Armentaria en het Jaarverslag van het museum gratis!

6. Bij K/F Historical Publications, Box 155, Saddle River, New Jersey 07458, U.S.A. verscheen een serie prenten met uniformafbeeldingen uit de onafhankelijkheidsoorlog. De serie bevat 20 afbeeldingen van Amerikaanse, Britse, Franse en Duitse troepen. Ontwerper is Clyde A. Risley. Achterop iedere prent staat een beknopte historie van de betrokken eenheid. Prentbriefkaartformaat kost de serie: \$3.-.

7. Alhoewel de Amerikaanse prijzen vaak wat te hoog zijn voor onze bescheiden beurzen willen we hier enige in de V.S. verschenen boeken vermelden, zoals we die vonden in "Military Collector & Historian":

- "Record of American Uniform- and Historical Buttons" door Alphaeus H. Albert, 448 blzn. met illustraties van meer dan 2900 knopen, prijs \$ 17.50, te bestellen bij de schrijver, 353 Stockton Street, Hightstown, New Jersey 08520, U.S.A.
- "A collection of U.S. Military knives, 1861-1968" door M.H. Cole, 85 blzn. rijk geïllustreerd, prijs \$5.-. te bestellen bij de schrijver, 501 Ridge Road, Birmingham, Alabama 35206. U.S.A.

- "In grey-white and blue, French troops at Fort Michilimackinac 1715-1760" door Dirk Gringhuis (Bulletin nr. 12 van de Mackinac History Series). Handeld over de Franse Mariniers in genoemd fort. Met gekleurde uniformafbeeldingen. Prijs 20 Cents. (U.S.). te bestellen bij: Michigan Department of Conservation, P. and R. room, Stevens T. Mason-Building. Lansing, Michigan 48926, U.S.A. porto bijvoegen!

- "A treatise containing the elementary part of Fortification, regular and irregular", door John Muller in 1746 (fotografische nadruk), over de theoriën van Vauban en Coehoorn, met 34 platen, prijs \$21,50, te bestellen bij Museum Restoration Service, P.O. Box 2037, Station D. Ottawa, Ontario, Canada.

8. In het Artillerie Opleidings Centrum, Oude Chassé-kazerne te Breda is op 16 februari j.l. door Kol. van der Monde een permanente expositie geopend van de door ons medelid A. van der Bie verzamelde militaire emblemen (3500), eretekenen, uniformen en hoofdbedekkingen. De tentoonstelling is dagelijks geopend van 12.15 tot 13.15 uur. Op woensdagavond van 18.00 tot 22.00 uur. Tijdens de ouder- en jeugddagen en bij opkomst van een nieuwe lichterij is evenals na individueel gemaakte afspraak de expositie te bezichtigen. In de openingsaankondiging werd naast de C-A.O.C. ook ons lid Luitenant-Kolonel Schmalhausen bedankt voor de enthousiast verleende medewerking. F.v.l.

Aanvullingen en Wijzigingen op de Ledenlijst 1970

April 1970

AANVULLINGEN:

328. Korevaar, M.	Laan v.Ouderzorg 207
Luitenant-Kolonel MILVA	LEIDERDORP
329. Weisfelt, F.	De Grote Pekken 310
le Luitenant KLU.	VEENENDAAL - Mil.vltgn. 9. 2 KLU/ML/MLD

WIJZIGINGEN:

Pos, J.J.TH.	NIEUW ADRES:	Veltumse Kleffen 85 VENRAY
Kosmeyer, A.	"	Hogerhorst 37, EDE
Dolleman, F.H.	"	"Schoonoord", BILTHOVEN Soestdijkseweg 326

VRAAG EN AANBOD

In deze rubriek kunnen onze leden gratis een kleine advertentie plaatsen m.b.t. vragen, ruilen, kopen en verkopen. GEEN HANDELSADVERTENTIES !! Opgave aan het secretariaat van de vereniging. Maak gebruik van deze contact-mogelijkheid !!

A A N G E B O D E N : Mouwembleem meester op alle wapens.
Mouwlissen stormtroepen (1 stel)
J.J.A.BEAUMONT Lt. Kol. b.d. Kempensew.24 - Schaesberg L

- PAG. 2 - PERSONALIA: De naam van de overledene is
OTTO ARNOLD KAUB.
(Onze excuses voor deze drukfout. Red).
- PAG. 22: 2e regel voor Vollewijn lezen SOLLEWIJN

Noteer nu reeds dat de
belangrijke

J A A R V E R G A D E R I N G

zal worden gehouden op
zaterdag 17 oktober as.
te BRONBEEK.

 CORRESPONDENTEN DER STUDIE-AFDELINGEN

- [4] de studie-afdeling 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHIEDINGEN', o.l.v.
 Res.Kapitein der Infanterie J.C.Burger, Verhagen Metmanstraat 100, Rijswijk ZH.
- [12] de studie-afdeling 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN', o.l.v.
 Luitenant-kolonel Kon.Marechaussee A.J.Weekenstroo, Burg. Caan van Necklaan 340, Leid-
 schendam.
- [7] de studie-afdeling 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. Mr. R.A.Schimmel, Voorschoterlaan 60B,
 Rotterdam.
- [5] de studie-afdeling 'Militaire Emblemen', o.l.v. Sergeant-majoor der Intendance B.C.
 Cats en de heer C.van Ekeris, Tesselschadelaan 147, 's-Gravenhage.
- [16] de studie-afdeling 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. Res. Majoor der Genie, b.d. Ir. Ch.
 C. van der Vliis, Anna van Burenlaan 59, Haarlem.
- [6] de studie-afdeling 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. Res. Eerste Luitenant der Artillerie
 J.Lenselink, P.Kohlerstraat 10, Rijswijk ZH.
- [3] de studieafdeling 'UNIFORMKUNDE', o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden
- [17] de studie-afdeling 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. Luitenant-kolonel van de Generale
 Staf L.Verhoeff, Gevers Deynnetweg 50, Scheveningen.
- [19] de studie-afdeling 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. de heer P.C. Boer, Durendaaldreef
 8, Oisterwijk NBR.
- [20] de studie-afdeling 'K.N.I.L.', o.l.v. Majoor Kon. Marechaussee b.d. W.R. van der Weide
 Conservator van Rijksmuseum Bronbeek, Velperweg 147, Arnhem.
- [11] de studie-afdeling 'TWEDE WERELDOORLOG', o.l.v. de heer J.H.M. Berlemon, Paramaribo-
 straat 63, Leiden.

 INTERESSEGEBIEDEN, WAAR [NOG] GEEN STUDIE-
 AFDELINGEN VOOR ZIJN OPGERICHT.

- [1] Krijgsgeschiedenis, korpsgeschiedenissen K.L.
- [2] Tradities en ceremonieel.
- [8] Vestingbouw, kasteelkunde, militaire gebouwen.
- [9] Koninklijke Marine [geschiedenis, scheepsbouw, varende Marine] [15]
- [10] Napoleontica
- [13] Vaandels
- [14] Eerste Wereldoorlog.
- [18] Militaire Motorvoertuigen, tanks.
- [21] Militaire Bibliografie, tijdschriften.

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties ten behoe-
 ve van de ledenlijst.